

Accountancy in publiek belang

“Veel problemen zijn helemaal niet nieuw, ze keren alleen telkens terug.” Dat was de ondertitel van het derde en laatste rapport van de Monitoring Commissie Accountancy (NBA, 2020). Een van de aspecten van de problematiek is een te grote commerciële gerichtheid van controlerend accountants, waarbij het klantbelang prevaleert boven het publiek belang.

Dat dit probleem inderdaad bepaald niet nieuw is, moge blijken uit het feit dat reeds in 1976 een Amerikaanse Senaatscommissie vaststelde dat accountantsorganisaties meer bezig zijn met de belangen van de besturen die hen inschakelen en betalen dan met het publiek belang (United States Congress, 1976). En het is alweer zes jaar geleden dat de NBA in een rapport met de titel *In het publiek belang een grootscheepse hervormingsagenda lanceerde* (NBA, 2014).

Wanneer het zo lastig blijkt accountants ertoe te bewegen het publiek belang te dienen, rijst de vraag of het wel realistisch is om dit van hen te verlangen. Ooit schreef een docent in de kantlijn van een nogal idealistisch getoonzet werkstuk uit mijn studententijd: “het publiek belang is al snel niemands belang”. Dit lijkt mij een rake typering van de menselijke natuur.

Het publiek heeft belang bij de werkzaamheden van de accountant omdat gebruikers, zoals aandeelhouders, schade kunnen ondervinden wanneer jaarrekeningen onjuistheden bevatten. Dit publiek belang zal echter makkelijk uit het zicht raken wanneer de accountant onder druk komt te staan van hiermee strijdige klantbelangen. Niets menselijks is ook de accountant vreemd en om te verwachten dat dit niet zo is, lijkt mij een utopische gedachte.

Utopieën kenmerken zich door goede bedoelingen die echter snel kunnen ontaarden in moralisme: wie niet aan de utopische verwachtingen wil voldoen, deugt niet. Deze koppeling van moralisme aan een onrealistisch mensbeeld is een recept voor ellende. Pogingen om utopieën te realiseren hebben de mensheid dan ook weinig goeds gebracht. Het is veel vruchtbaarder gebleken een institutioneel raamwerk op te tuigen waarmee aan heel uiteenlopende groepen een arena wordt verschaft om hun deelbelangen te behartigen, opdat op ordentelijke wijze besluiten genomen kunnen worden.

Ook binnen de accountancysector speelt de paradox van de goede bedoelingen die evenzeer averechts werkt. Het moralisme

RIK BLIJHAM

Registeraccountant en registervaluator
bij Blijham Overname & Advies

uit zich hier in het verlangen dat de accountant tevens beoordeelt of wat hij bij de gecontroleerde onderneming aantreft moreel wel deugt. Dat is echter helemaal de functie van de accountant niet. Zijn functie is om feitelijk vast te stellen dat de jaarrekening aan de eisen, vastgelegd in wet- en regelgeving, voldoet. De geloofwaardigheid van dat feitelijke oordeel wordt ondermijnd wanneer de accountant daarnaast tevens morele uitspraken gaat doen. Dat zijn immers meningen en geen feiten. En bij afnemende geloofwaardigheid verliest het feitelijke oordeel zijn waarde.

Net zoals de politieke arena ieder de ruimte biedt zijn eigen deelbelangen na te streven, is er in de accountancysector een raamwerk nodig waarbij de accountant middels het behartigen van klantbelangen ook het uiteindelijke doel van zijn werkzaamheden dient: een deugdelijk oordeel.

Dat raamwerk zou gestalte kunnen krijgen door tussen de controlerend accountant en de te controleren onderneming een intermediair te plaatsen die optreedt als opdrachtgever van de accountant en die een direct belang heeft bij een correcte jaarrekening. Bij commerciële ondernemingen zou een verzekeringmaatschappij deze intermediair kunnen zijn. De verzekeringmaatschappij voorziet de jaarrekening van een verzekeringpolis die uitkeert bij fouten in die jaarrekening. Het is in het belang van de verzekeringmaatschappij als klant, en daarmee ook in het belang van de accountant als opdrachtnemer, om uitkeringen te voorkomen. In andere sectoren zou gedacht kunnen worden aan toezichthouders of branche-organisaties.

Eind april 2020 heeft minister Hoekstra opdracht gegeven tot een experiment met een intermediairmodel. Wellicht vormt dit een eerste stap om eindelijk de utopische verwachtingen omtrent het functioneren van de accountant met het daaraan verbonden moralisme los te laten.

Literatuurlijst

NBA (2014) *In het publiek belang*. Werkgroep Toekomst Accountantsberoep.

NBA (2020) *Spiegel voor de accountancysector*. Monitoring Commissie Accountancy, 14 januari.

United States Congress (1976) *Accounting establishment: a staff study*. Subcommittee on Reports, Accounting and Management of the Committee on Government Operations.